

L'EDUCACIÓ FÍSICA. AQUELL CAMÍ TORTUÓS QUE JA VEU LA SEVA FÍ

Andreu Camps Povill, Professor Titular de Legislació, Organització i Administració de l'INEF de Lleida

Si es vol fer un estudi del que ha representat i representa l'Educació Física en els últims 150 anys al nostre país, s'ha de recórrer a totes i cada una de les fonts que puguin aportar dades concretes i precises d'aquesta evolució poc estudiada fins ara i, per tant, desconeguda en molts dels seus apartats. Les entrevistes, la premsa, la bibliografia, els textos legals, etc., són algunes d'aquestes fonts que han d'anar entrelligant-se per a poder arribar a explicar el perquè dels canvis soferts, de la terminologia utilitzada, dels continguts ensenyats, de la situació professional dels docents i molts d'altres aspectes.

En aquest article, només es pretén fer una petita aproximació al tema des del marc referencial legislatiu, perquè som conscients de l'amplitud i complexitat que presenta l'estudi en tota la globalitat. És una visió particular sorgida de l'anàlisi dels textos legals que han anat apareixent durant aquests anys, però que poden servir com a element introductori a un estudi amb més profunditat vist des d'altres perspectives.

El que és cert, és que en una primera aproximació als textos legals hom es troba amb la sorpresa que representa la poca innovació legislativa que s'ha

produït en aquest període, perquè tret d'excepcions temporals molt notables, si hom es trobés a les mans amb un text referit quasi exclusivament a l'Educació Física i no tingués data, se li faria difícil endevinar el moment de la seva publicació i això que no ens referim a un període de més de cent anys.

Què vol dir això?, potser que l'Educació Física no ha evolucionat? Certament no s'hauria d'arribar en aquesta conclusió encara que sí ha de prestar-se especial interès a la perpetuació d'un fet, que en definitiva marcarà tota l'evolució històrica de l'Educació Física a Espanya, que és el seu caràcter de situació especial, fora de qualsevol context. Potser vingui també influenciada per la gran relació que té l'esport, sempre vist com a quelcom especial tant pels poders públics com per les pròpies institucions esportives.

Aquesta idea de pertinença i sorgiment de la societat civil, independent de l'Estat i amb organització pròpia de l'esport, ha hagut d'influir, sense dubte, en la visió marginal que quasi sempre ha tingut l'Educació Física per als poders públics.

La normativa ha estat un continu anar i venir conceptual, amb l'aparició i de-

saparició constant de termes, figures i estructures sense que pugui explicar-se en gran part d'ella, a través dels canvis polítics i ideològics haguts a la societat, perquè no responen a l'explicació clàssica de l'evolució històrica. Fins i tot en això m'atreveiria a dir que també ha estat en certa manera especial, amb una evolució molt particular.

Significa que ha existit i existeix una important disfunció entre el text normatiu i la realitat quotidiana. L'Educació Física de cada dia, la de l'escola del poble i la ciutat, poc ha tingut a veure amb l'Educació Física de les normes, molt més assèptica política-ment, menys compromesa, més carregada de recursos i, sobretot, molt més pedagògica.

No és l'objecte d'aquest escrit entrar en l'anàlisi d'aquesta disfunció entre norma i realitat, encara que sí és convenient esmentar-la com a element a tenir en compte per qualsevol estudiós que pretengui conèixer l'evolució de l'Educació Física i esculli com a metodologia de treball els textos legals, ja que ha de saber abstenir-se de la literatura que sempre porta aparellada qualsevol text normatiu i buscar la interpretació adequada mitjançant una me-

totologia d'integració tant en el context legislatiu com en el context social. El que s'ha esmentat anteriorment ens permet prendre tres fronts d'anàlisi diferenciats: l'evolució terminològica, que porta aparellat un gran contingut ideològic fruit de pròpia càrrega semàntica de cada un dels termes utilitzats amb més amplitud a cada període; la imbrincació en el context escolar i en els plans d'estudi successius i, per últim, l'estatus i tractament socioprofessional del professor d'Educació Física.

A) Evolució terminològica

Malgrat que a la introducció només he utilitzat el terme Educació Física pel fet de ser el més usual en aquests moments, no ha estat l'únic que apareix a la normativa, ja que es va combinant, principalment, amb la gimnàstica i, en períodes molt concrets i definits, amb la cultura física i l'esport.

Són l'Educació Física i la Gimnàstica que es van alternant en els anys, encara que no sempre s'exclouen l'una a l'altra. Ja al 1845, època liberal del regnat d'Isabel II, la Resolució del 10 de Setembre declarava útil per als professors i directors d'Instrucció Pública l'obra titulada "Assaig general d'Educació Física, moral i intel·lectual"; pot concloure's que és el terme Educació Física el més utilitzat a l'escola d'aquesta època, encara que com veurem posteriorment, no troba cap reflex en els plans d'estudi publicats amb anterioritat, ni inclús en els anys immediatament posteriors.

Però serà la Gimnàstica el concepte més utilitzat durant tot aquest període fins arribar al 1911 quan és substituït pel d'Educació Física. És curiós ressaltar que a la majoria de textos es troba un estrat conceptual destinat a considerar la "gimnàsia" o gimnàstica (1882-1887; 1894-1899; 1909-1910, per al primer i la resta per al segon) com a instrument o recurs per a l'Edu-

cació Física, és a dir, que malgrat figurar com a matèria la Gimnàstica, s'entenia que s'estava desenvolupant l'Educació Física a través de la Gimnàstica.

Amb la Llei d'Instrucció Primària de l'època d'O'Donnell es considera que l'escola no solament ha de millorar l'aspecte intel·lectual sinó, també, les aptituds físiques dels individus, que fa entreveure ben clarament quina era la ideologia imperant en aquesta matèria durant el bienni progressista. Però si la posem en relació amb la llei publicada un any més tard -Llei Moyano d'Instrucció Pública (1857)- o no s'esmenta a cap dels seus apartats, responent així a la tònica general dels governs moderats de l'època.

El 1882 apareix un concepte nou, importat, i solament utilitzat per les Escoles Normals de Professors com és el de la Gimnàstica en Sala, que permet introduir aquest tipus de pràctica a l'escola. Crec convenient ressaltar aquest tipus d'activitat, que apareix a la majoria de normes des del 1882 fins el 1892, perquè degué ser el gran detonant perquè es publicàs la Circular de 18 de març de 1894 on es recullen els principis i les regles que s'havien d'observar per a l'ensenyament de gimnàstica als Instituts i on es recomanaven les activitats a l'aire lliure, unides a excursions i marxes; en definitiva, la introducció de la gimnàstica higiènica com activitat apropiada per al desenvolupament de l'Educació Física i mai com a finalitat per si sola.

La gimnàstica higiènica introduïda als textos legals a partir de 1893, -amb una vida legislativa molt curta perquè a partir de 1895 ja no torna a aparèixer- havia de propiciar un desenvolupament harmònic entre les activitats físiques, morals i intel·lectuals.

Les Escoles de Mestres sempre van ser rebeques a utilitzar el concepte més usat en el sistema escolar ordinari, és a dir la "gimnàsia", i van anar modificant la seva terminologia, passant de la

Gimnàstica en Sala, vista anteriorment, als exercicis i jocs corporals de 1902 o de 1908, i inclús l'Educació Física de 1899, poc utilitzada encara per aquestes dates.

Aquest constant distanciament terminològic entre l'Escola i les Escoles de Magisteri segueix donant peu a ratificar la meua idea inicial de conceptualització de la gimnàstica com a instrument i no com a assignatura, tot i que per l'ús continu dels anys va esdevenir com a tal.

És curiós ressenyar com a partir de 1911 es va produint un canvi lent cap al concepte d'Educació Física degut a dos grans esdeveniments que marquen l'Educació Física del moment: l'Assemblea General de l'Ensenyament de 1910 i l'Assemblea Internacional d'Educació Física de 1911, celebrada a Madrid. Fins i tot les Escoles de Magisteri, ara sí, accepten el concepte i convaliden els exercicis corporals per a la nova Educació Física (1914).

Aquest procés de transformació de la gimnàstica en Educació Física hauria d'haver culminat amb la Reial Ordre de 18 de maig de 1927 amb la qual es produeix el canvi oficial de denominació de "professors de gimnàstica" per passar a esmentar-se a partir d'aquest moment "professors d'Educació Física" però desgraciadament uns mesos més tard es convoquen places de professors de gimnàstica a les Escoles Industrials.

A la Dictadura de Primo de Rivera apareix per primera vegada el concepte de Cultura Física en crear-se el Comitè Nacional del mateix nom i sota la seva organització es situa el Servei Nacional d'Educació Física Ciutadana-Premilitar, encarregada de l'organització, inspecció i control de l'Educació Física destinada bàsicament a la preparació militar de la joventut per a defensar els ideals de l'Estat. Pocs dies després de proclamada la II República es dissolt l'esmentat Comitè perquè evidentment no responia a la nova si-

tuació social creada a partir del canvi polític. Tot feia esperar un resorgiment de les concepcions pedagògiques, o com a mínim higienistes, de l'Educació Física. Però la realitat de la II República fou molt diferent amb la perpetuació del concepte de Cultura Física, jocs i esports a l'escola. Va ser un cop molt dur, abonat evidentment per la necessitat de no reproduir l'abundant material publicat en el període anterior, que va coartar les possibilitats de resorgiment d'aquesta disciplina.

En aquesta situació esclata la Guerra Civil i l'Educació Física torna a convertir-se, tant en un bàndol com a l'altre, en instrument de formació pre-militar i de transmissió ideològica de cada una de les postures enfrontades en el conflicte bèl·lic.

Amb independència dels valors transmesos i de la utilització política a què es va veure sotmesa l'Educació Física a l'època franquista, sobretot durant els primers anys, no es pot afirmar que aquest període hagi estat especialment decadent per a l'Educació Física, més aviat el contrari, ja que es va declarar des dels primers moments l'Educació Física com a obligatòria als cicles inferiors de l'ensenyament i fins i tot es va convertir en obligatòria a la Universitat a partir del Decret de 29 de març de 1944. Una Educació Física integrada i al servei del "Frente de Juventudes" creat el 1940, i una terminologia titubejant entre gimnàstica, cultura física i Educació Física i esports només és aclarida de forma definitiva a partir de la llei 77/61 sobre Educació Física que coincideix amb el període d'europeïtzació.

L'Exposició de Motius d'aquesta llei permet entreveure la voluntat subjacent en aquesta nova fase de la dictadura en què l'ensenyament i la pràctica de l'Educació Física i l'esport són escola de bons costums, de disciplina, d'energia i de salubritat. És, a la vegada, una forma de descans actiu enfront

al descans passiu, generalment amb tendències vicioses. És, finalment, la més clara expressió de la sanitat preventiva.

A poc a poc va anar penetrant la idea pedagògica, en detriment de la patriòtica i militar que als primers anys de la dictadura sempre girava al voltant del concepte d'Educació Física, i que es veu clarament reforçat a la Llei General d'Educació de 1970. Potser l'element que permeti distingir més aquest període en relació amb tots els anteriors sigui la quasi permanent aparició del concepte d'Educació Física lligat al d'esports. Poques vegades l'Educació Física anava sola i separada, sempre es veia recolzada per l'altre amb la voluntat de complementarietat i mai d'assimilació.

La Constitució Espanyola de 1978 no aporta res de nou a l'Educació Física, en l'aspecte terminològic, ni tan sols la Llei de l'Esport de 1980. Són les normes de rang inferior com els decrets, ordres, circulars, les que van transformant a poc a poc el contingut bàsic de l'Educació Física molt més lligada avui en dia a l'esport als cursos superiors i a la formació integral i globalitzadora als cursos inferiors.

En aquest apartat no podem dir que existeixin perspectives de canvi donat que el projecte de Llei de l'Esport presentat a l'opinió pública no modifica la terminologia utilitzada fins ara, amb una clara consolidació del terme Educació Física, enfront els altres.

B) Plans d'estudi i Educació Física

L'altre gran bloc que cal abordar és l'estructuració de l'Educació Física en el marc escolar, a partir de la configuració dels seus plans d'estudi. Es tracta d'anar analitzant de manera superficial, com ens permet l'extensió d'aquests articles, la progressiva i alternant aparició i desaparició de l'Educació Física al sistema educatiu.

D'entrada hem de recordar el que hem esmentat a la introducció, que aquest treball es limita exclusivament a l'òptica normativa i la realitat quotidiana. Si hem de donar una visió pragmàtica de la realitat hauriem de començar per ressenyar l'evidència que fins fa pràcticament dos o tres anys l'Educació Física no s'ha pogut sentir plenament integrada al sistema educatiu, encara que es mantinguin petits senyals de marginació. Però aquest treball té el punt de partida en una visió ben diferent, ¿quina és la voluntat d'actuació dels poders públics durant el període comprès entre 1830 i l'actualitat?

Per les dificultats que implica un estudi legislatiu dels anys anteriors al que es pren com a referència inicial, no es trindran en compte ni l'Institut Pestalozzià, ni l'Escola d'Amorós, ni els moviments gimnàstics de l'època, entre d'altres coses perquè tampoc van tenir mai un reflex legal.

Solament analitzant les primeres xifres trobades podem fer-nos una idea de la gran contradicció legislativa a la qual permanentment s'ha vist sotmesa l'Educació Física. Separen solament set dies (10 de setembre de 1845 a 17 de setembre de 1845) entre els textos de declaració d'interès per a l'escola de l'obra "Assaig General d'Educació Física" i la regulació per Reial Decret de les classes d'ensenyament. El fet que es publiqui expressament un text per a ressaltar un assaig sobre l'Educació Física declarant-lo útil per a professors i directors podria fer-nos pensar que l'Educació Física estava institucionalitzada ja d'avant mà, però set dies més tard a la regulació de l'ensenyament i previsió de plans d'estudi dels diferents nivells no apareix en lloc.

La primera aparició normativa de l'Educació Física a l'escola, s'ha de buscar dos anys més tard amb la publicació d'un Reial Decret destinat a reformar parcialment l'ensenyament secundari i s'hi introdueix la gimnàstica, sense especificació horària ni de pro-

grama, com serà comú durant els anys posteriors. Curiosament, un mes més tard i a la publicació del reglament de desenvolupament d'aquest nou pla d'estudis, es torna a oblidar i sols es preveu com a marginal per als alumnes interns, és a dir, que els exercicis gimnàstics només serien realitzats pels interns.

La Llei d'Instrucció Pública, comunament anomenada Llei Moyano (1857), vigent en part del seu articulat fins el 1970, no ho esmenta a cap dels seus capítols.

Haurem d'esperar al 1882, fruit potser de la influència de la ILE, per a tornar a trobar l'Educació Física en els plans d'estudi. Serà en concret la Gimnàstica de Sala, amb una duració d'una hora setmanal, per als alumnes de l'Escola Central Normal de Mestres. Cal suposar que si aquesta matèria era impartida a Magisteri era perquè anteriorment en aquesta data s'estava donant Educació Física a les escoles.

Evidentment la creació de l'Escola Central de Professors de Gimnàstica que analitzarem a l'apartat següent va haver de significar un element positiu per a la institucionalització definitiva que no es va produir fins el 1893 amb la declaració expressa d'obligatorietat de la "gimnàssia" higiènica per a l'ensenyament secundari, sense especificar el nombre d'hores ni els programes.

El Ministeri d'Instrucció Pública considera el 1894 que l'Educació Física era una pràctica generalitzada a tot l'Estat i que el nostre país es manté a la mateixa altura de ressorgiment en aquesta àrea com qualsevol altre país europeu, com ho demostra l'existència del Gimnàs Reial del Comte de Villalobos, la creació de la Societat de Gimnàstica Espanyola o la creació de l'Escola de Professors de Gimnàstica pels senyors Becerra i De Gabriel. Aquesta idea particular contrasta amb l'opinió de Spencer que arribà a dir d'Espanya que la "cria de braus o de cavalls de raça és una ocupació a la qual els ho-

mes instruïts dediquen amb gust molt de temps i reflexió, però la cria d'homes forts i sans és per a ells mateixos una ocupació secundària i potser indigna de cridar la seva atenció". Aquesta controvèrsia permet conèixer la realitat en el just terme amb una voluntat política de potenciació, però amb una població dedicada a d'altres tasques i que no sintonitzen amb el discurs oficial. Es pot afirmar sense por que som durant tot aquest període davant d'una Educació Física que només existia sobre el paper.

Coincideix amb aquesta època la recomanació que es fa a tots els professors de gimnàstica de seguir l'escola de Ling i dividir la sessió en els clàssics deu grups de treball de l'escola sueca:

1. Exercicis de cames o exercicis preparatoris.
2. Exercicis de corbes rígides.
3. Exercicis d'elevació.
4. Exercicis d'equilibri.
5. Exercicis d'omoplat.
6. Exercicis dels músculs abdominals.
7. Exercicis de blancs o de canvis laterals.
8. Marxa, carrera i jocs.
9. Salts.
10. Exercicis respiratoris.

Es nega totalment la preparació militar del model francès amb els Batallons Escolars, i es prohibeix la gimnàstica amb aparells, tret dels que ho necessiten com a mesura terapèutica.

Aquesta s'ha de considerar com la primera programació oficial per a l'Educació Física a l'escola i més específicament per a l'ensenyament secundari, ja que mai no va aparèixer a l'ensenyament primari.

En els anys següents torna a estar molt marcada la constant contradicció, ja que només un any més tard (1895) s'acorda l'obligatorietat d'una hora diària. Sobre el paper solament a la primera època de Franco s'ha arribat a donar una càrrega lectiva tan important com aquesta, encara que curiósament, com veurem a l'apartat següent,

és d'aquesta mateixa època la disposició legal que converteix els professors en especials. És a dir, que en un mateix any es potencia fins a límits insospitats i és aquest mateix govern el que crea la categoria de professor especial, eliminada fa només cinc anys (1984).

M'agradaria ressaltar aquí una petita ressenya cronològica per a il·lustrar la permanent contradicció:

Oct. 1894 – 2 hores setmana.

Gen. 1895 – 1 hora diària.

Jun. 1895 – Serà voluntària i sense especificar la quantitat d'hores.

Oct. 1896 – Obligatòria i 1 hora diària durant dos anys a escollir entre els cinc que formen el Batxillerat.

Ago. 1897 – Obligatòria a tots els cursos. Tres hores setmana.

Mai. 1899 – Voluntària, sense especificar la quantitat d'hores.

Jul. 1900 – Obligatòria però sense examen.

Evidentment aquest profund anar i venir respon a la inestabilitat política de l'últim període de regència i a l'aparició de les crisis socials, moviments emancipadors de les colònies, etc., que mantenen els governs en un constant canvi de persones i també de partits perquè no es pot oblidar el pacte d'alternança entre Cànovas i Sagasta.

És curiós el canvi tan radical que es produeix durant els primers anys del regnat d'Alfons XIII, és a dir, abans de la Dictadura del 23, perquè si els anys precedents s'havien caracteritzat per una aparició constant de l'Educació Física als textos legals, ara no es troben pràcticament cites referides a l'Educació Física a l'escola, tret del 1903 on es regula el certificat de gimnàstica pels alumnes no oficials. Aquest text ens permet concloure que la gimnàstica era una pràctica obligatòria a l'escola, perquè els alumnes no oficials havien de fer un examen o presentar un certificat conforme havien practicat exercicis gimnàstics en algun centre privat o associació gimnàstica.

Bona prova de l'interès dels poders pú-

blics durant aquest període, malgrat que no es reitera en normatives, la trobem a l'abundant documentació coincidint amb aquesta etapa referida a les Escoles de Magisteri, on els exercicis i jocs corporals estan clarament regulats, i a la ja esmentada preocupació per la formació i contractació d'especialistes de gimnàstica com veurem a l'apartat dedicat als professionals i a la seva configuració.

El 1920, els exercicis i jocs corporals han de realitzar-se durant tres hores a la setmana els dos primers cursos dels estudis de Mestre Superior de Primer Ensenyament, horari que va anar minvant progressivament fins a arribar a només una hora el 1911, per a suprimir-lo totalment el 1913 pel grau de Mestre Superior, no va ser així pel Mestre de Grau Elemental en què seguia vigent la necessitat de fer una hora d'exercicis corporals, o d'Educació Física a partir de 1914.

No es pot oblidar que el 1919 es crearia l'Escola Central de Gimnàstica de l'Exèrcit (Escola de Toledo) que en els anys següents prestaria una gran utilitat a l'Educació Física civil.

La dictadura de Primo de Rivera suposa un important recolzament per a la consolidació de l'Educació Física a l'escola; desgraciadament, com ja hem analitzat a la conceptualització, amb connotacions para-militars, perquè crea, difon i universalitza un instrument de treball per al professor com és la cartilla de Gimnàstica Infantil per a Escoles Nacionals d'Ensenyament Primari. I és important per dos motius: d'una banda la introducció definitiva de la gimnàstica a l'Ensenyament Primari (recordem que durant els anys precedents totes les cites només estaven dirigides a l'Ensenyament Secundari) i, d'altra banda, pel contingut preventiu i avaluatiu de la Cartilla, perquè es van convocar diversos cursos dirigits als Mestres per alligonar sobre el seu ús i la seva utilització, juntament amb programes de perfeccionament en

Educació Física, tot això a l'Escola de Toledo.

L'època republicana posterior ha de considerar-se globalment com a negativa per a l'Educació Física. Van quedar derogats tots els plans d'estudi i directrius educatives de la dictadura, declarant vigent de manera provisional el Pla d'Estudis de 1903, en què es donava un contingut de tres hores setmanals. Però el 1932 es prohibeix expressament qualsevol llibre de text per a l'Educació Física, i al pla d'estudis elaborat i aprovat per la República el 1934 es considera que no pot ser una assignatura, i així consta expressament, sinó un complement dels jocs i esports que s'han de desenvolupar durant els set anys de Batxillerat.

L'època franquista torna a introduir l'Educació Física d'una manera clara a l'escola, tot i que, això sí, per a servir de suport ideològic a la seva formació política i militar, fins el punt d'obligar el 1940 a tots els alumnes de primer i segon ensenyament a formar part del "Frente de Juventudes". El 1944, i amb la mateixa pretensió política es fa obligatòria l'Educació Física a la universitat, fet sense precedent a la història, amb la necessitat de fer dues hores setmanals de gimnàstica educativa rítmica, dances populars i un esport a escollir per a les noies i gimnàstica educativa, gimnàstica d'aplicació, atletisme, natació i un esport per als nois.

A les Escoles de Magisteri es va arribar a exigir (1946), un total de cinc hores setmanals d'Educació Física a cada un dels tres cursos que formaven la carrera i fins i tot no es podia entrar a Magisteri si no es presentava un certificat d'haver aprovat en els quatre primers cursos de batxillerat, l'Educació Física i política. Malgrat estar molt unida a la Formació Política, per la coincidència de professors, no fou fins el 1955 que es considerà a efectes de qualificació i va passar de curs la "Formación del Espíritu Nacional" i l'Educació Física com una sola assignatura.

Curiosament les principals discriminacions i pèrdua de força dins del sistema educatiu comencen amb la promulgació de Llei d'Educació Física el 1961, per la senzilla raó que el motor que li va donar vida i recursos el "Frente de Juventudes" estava perdent protagonisme i força dins del context polític.

És conegut per tothom que actualment, i coincidint amb la designació de Barcelona com a ciutat olímpica, s'ha posat en marxa un pla urgent d'implantació definitiva de l'Educació Física en el sistema educatiu, dotant dels mitjans econòmics necessaris per a la construcció d'instal·lacions i formació d'especialistes en Educació Física a partir dels mestres interessats en el seu ensenyament.

c) Els professors d'Educació Física i el seu estatus socio-professional

La situació socio-professional del professor d'Educació Física ha estat marcada per una constant discriminació únicament minvada en certes etapes —d'altra banda molt significatives— que no arriben a compensar però, la gran càrrega negativa a què s'ha vist sotmesa al llarg de la història.

En l'actualitat s'està en la via de la integració i equiparació plena, però existeixen encara tres grans cavalls de batalla perquè pugui considerar-se com a finalitzat el procés i els professionals de l'Educació Física, únicament reconegut per la Universitat de Barcelona, però amb un desconeixement de si posteriorment serà reconegut pel Ministeri d'Educació i Ciència i, com a tercer gran element de reivindicació, la integració definitiva dels INEF a la Universitat amb plens efectes, perquè es converteixin en Facultats o Escoles Superiors equiparades completament a la resta. Certament, s'està pel bon camí per a la consecució d'aquests tres grans objectius, però barreres tant externes com internes, impedeixen una

autèntica consolidació de l'Educació Física a Espanya.

Com dèiem, la situació actual és fruit de la constant discriminació a què s'ha vist sotmès el professional, més que la matèria per si mateixa, com hem pogut comprovar a d'altres apartats. Al pla d'estudis de 1847 apareix per primera vegada l'Educació Física, però quan parla de la plantilla de professors s'oblida de l'encarregat d'aquesta matèria.

L'any 1883 es pot considerar com a clau de volta d'aquesta evolució en ser creada a Madrid, durant el regnat d'Alfons XII i a instància dels Srs. Becerra i De Gabriel, l'Escola Central de Professors i Professores de Gimnàstica. Fóra convenient plantejar un altre estudi prenent com a punt de partença aquesta Escola per a analitzar la diferència feta durant la història entre els homes i les dones, perquè com podem veure en els seus orígens, estaven units, però posteriorment se'ls separà. En qualsevol cas, com tindrem ocasió d'exposar i justificar, aquests estudis es consideraven una CARRERA.

Aquesta Escola tenia un Pla d'Estudis basat en dos grans blocs. D'una banda, les assignatures considerades teòriques i, d'altra banda, les pràctiques.

Teòriques:

- Anatomia, Fisiologia i Higiene.
- Estudi dels aparells.
- Pedagogia gimnàstica.
- Teoria de l'esgrima.
- Teoria dels moviments exercitats a les arts mecàniques.

Pràctiques:

- Exercicis lliures i ordenats sense aparells.
 - Lectura en veu alta i declamació.
 - Exercicis amb música i cant.
 - Percepció espacial.
 - Ritme i tonalitat.
 - Natació, equitació, esgrima de pal, sabre i fusell.
 - Tir al blanc i exercicis amb aparells.
- Noteu l'especial importància que se li atorga, en aquesta època, a l'expressió

corporal i dinàmica, que no torna a aparèixer altra vegada als textos fins ben entrats els anys 70 amb la Reforma Educativa.

El fet que existís una Escola Oficial destinada a la formació dels professors a l'àmbit escolar, va propiciar la declaració d'obligatorietat de l'esmentada titulació per a qualsevol que tingués obert al públic un espai destinat a l'exercici de la gimnàstica; en definitiva exigia la titulació de Professor d'Educació Física per a poder exercir tant oficialment com privada com a tal. Amb aquesta finalitat es va autoritzar el 1887 la possibilitat d'examinar-se com a lliure a l'Escola, tant a les convocatòries de juny com de setembre, amb un examen que comprendria tant la part teòrica com exercicis de tipus pràctic.

Poc duraria aquesta Escola perquè en l'aprovació dels Pressupostos del Regne per al període 92-93 es va haver d'eliminar per dificultats econòmiques de l'erari públic.

Si algun període fou especialment turbulent per a l'Educació Física, hem de destacar le Regència de Maria Cristina, amb totes les aparicions i desaparicions dels plans d'estudi. Això es devia reproduir en l'aspecte professional, com així va ser, produint-se constants contradiccions en la normativa de l'època.

Mentre el 1893 es creen les CÀTEDRES, que no catedràtics, de Gimnàstica Higienica als Instituts, el 1894 se'ls considera com a professors Especials bé que, això sí, queda clar que el fet de ser anomenat especial no minva els drets dels CATEDRÀTICS de Gimnàstica, que formen part del Claustre amb veu i vot.

Com al 1892 havia desaparegut l'Escola i la societat requeria aquest tipus de titulació va haver d'arbitrar-se algun sistema per a poder donar resposta en aquestes exigències. El 1896 es convoquen uns exàmens lliures sobre, com diu el text legal, totes les assignatures

de la carrera a la facultat de Medicina de Madrid. El tribunal seria compost per catedràtics de la Facultat de Medicina, antics professors de l'Escola Central de Gimnàstica i per professors amb el títol Oficial de la Carrera.

Aquesta data s'ha de considerar com el punt clau de la intrusió dels professionals de la Medicina a l'Educació Física, incrementada els anys següents per la manca de professionals titulats i pel fet de fer-se els exàmens a la seva pròpia Facultat.

El 1897, seguint amb aquesta tònica, es declara compatible l'exercici del càrrec de Professor de Gimnàstica amb el de Metge Director de banys, i volem ressaltar com a anècdota que aquesta compatibilitat només es podrà donar si era capaç d'arribar puntual a l'Institut, com expressa l'Ordre Ministerial. I el 1906 es requereix tenir aprovat el primer i segon any de Medicina per a poder aspirar a l'examen de Professor de Gimnàstica.

Més greu es pot considerar la Reial Ordre per la qual s'estableix, el 1899, que la gimnàstica només podrien donar-la els Llicenciats en Ciències o en Medicina, eliminant totalment els propis titulats en Educació Física. Evidentment, això havia de canviar i el 1918 es reconeixia que les classes de gimnàstica les havien d'impartir professors de gimnàstica i llicenciats en Medicina.

Des del 1900 ja no se'l considera catedràtic, sinó professor numerari especial, que ocupa o exerceix una càtedra, donat que el 1902 es convoquen les càtedres vacants de gimnàstica. Això vol dir que per a la docència s'utilitzava el terme càtedra però sense catedràtic.

En aquest mateix període (1903) el certificat de gimnàstica per als alumnes no oficials dels Instituts, acreditant els seu exercici durant el curs, podia ser expedit tant pels professors d'Educació Física com pels metges.

El regnat d'Alfons XIII va permetre una consolidació de les places de gimnàstica als Instituts, convocant els es-

calafons definitius, bé que seguien sent considerats com a professors especials, juntament amb els de dibuix i religió. També, com a conseqüència d'aquest petit resorgiment, es dona un permís especial, el 1911, a tots els professors de gimnàstica dels Instituts del Regne perquè puguin assistir a l'Assemblea Internacional d'Educació Física, i aquest últim any es convoquen unes beques per a estudiar a l'Institut Central de Gimnàstica d'Estocolm.

Un període especialment important en aquest sentit és l'iniciat el 1923 amb la Dictadura, ja que s'aprofita la creació el 1919 de l'Escola de Gimnàstica de l'Exèrcit per a formar els Mestres a través de cursos d'especialització, com el de 1926 per a explicar el funcionament i utilització de la Cartilla Gimnàstica Infantil, o el del mateix any per a inspectors d'Ensenyament Primari. Veient l'èxit dels cursos, un cop ja iniciats es va publicar una Ordre amb la qual s'atorgava el títol de Professor d'Educació Física d'Ensenyament Primari als que el seguien. El que havia començat com a simples cursos d'Instrucció sobre la Cartilla Gimnàstica va acabar esdevenint cursos de titulació.

El 1927, es canvia definitivament la denominació de professor de gimnàstica pel d'Educació Física i es publica perquè així s'utilitzi posteriorment a qualsevol document oficial.

Durant l'època republicana se'ls segueix considerant com a professors numeraris però dins dels escalafons de professors especials.

L'any 1933 es crea l'Escola d'Educació Física depenent de la Facultat de Medicina i no de la Facultat de Filosofia i Lletres com es va publicar al text de creació (Decret de 12 de desembre de 1933), configurant-se d'aquesta manera el darrer pas que quedava per a l'apropiació de l'Educació Física per les Facultats de Medicina.

Molt més procliu a la normativa i a l'organització del professorat d'Educació Física foren els primers anys de la

Dictadura de Franco, que s'inicià, en plena Guerra Civil, amb la convocatòria el 1938 d'un curs sobre "Orientacions Nacionals per a l'Educació Primària" a l'Escola d'Arts i Oficis de Pamplona on, entre d'altres matèries, com Educació Política, Organització Social, hi havia unes nocions teòriques sobre Educació Física i Social, i Exercicis d'Educació Física; noteu que en aquesta primera etapa no s'introdueix el concepte d'esport.

L'Estatut constitutiu de la Falange i de les JONS recull entre les seves competències l'Educació Física i Esportiva. Malgrat el que generalment es creu, no fou aquest organisme l'encarregat de la formació dels tècnics en aquesta matèria ja desde els seus orígens, donat que el 1941 en regular-se el pla de formació del "Frente de Juventudes" i crear-se les "Academias Nacionales" "José

Antonio" i "Isabel la Católica", només es va pensar en la formació política i pre-militar, deixant de forma expressa la formació en Educació Física per a l'Escola Central d'Educació Física de la Facultat de Medicina (més coneguda com "Escuela de San Carlos"). Només a partir de 1943, amb l'estructuració dels diferents tipus d'instructors, s'integra la formació de l'Educació Física a les "Academias Nacionales de Mandos" o a les "Escuelas Provinciales del Frente de Juventudes", amb la creació de les següents categories:

D'àmbit nacional:

- Instructors Superiors.
- Instructors Professors.
- Oficials Instructors.

D'àmbit provincial:

- Instructors Auxiliars.
- Instructors Elementals.

– Instructors Elementals Provisionals. Tots ells rebien una formació pre-militar, política i d'Educació Física i Esports. Els anys posteriors van seguir una tònica molt semblant i van ser de consolidació d'aquestes estructures, fins a la Llei d'Educació Física amb la creació dels Instituts Nacionals d'Educació Física de la mà de J. M. Cagigal. En ser molt més conegut aquest període em referiré únicament als Reials Decrets de 1986 i 1987 de 1984 ja que

posen punt i final, d'una forma definitiva, a la marginació del professor d'Educació Física del sistema escolar arbitrant un sistema d'integració als cossos de funcionaris igual que en qualsevol altra matèria, i això fou possible gràcies a que la Llei de l'Esport de 1980 reconeix la titulació de llicenciat per als que segueixen els estudis d'aquesta carrera universitària.

Per suposat que, com dèiem al principi d'aquest apartat, falten per aparèixer

les càtedres i falla la integració definitiva dels INEF a la Universitat que, sense cap mena de dubte, s'obtindrà d'una vegada amb la publicació de la nova Llei de l'Esport de l'Estat.

Certament, el camí ha estat llarg i tortuós però s'ha de tenir en compte el treball de tots els que han posat la seva energia en la consecució de petites etapes perquè avui es pugui veure l'Educació Física amb unes perspectives de futur molt optimistes i afalagadores.